

— Mogoče. Zdi se mi, da sem prav včeraj
srečal med vrati svojo ženo,
ko sva spehana pri- in nekam od-drvela.
— Česa vam je najbolj žal v življenju?
— Da se nisem rodil kot sin milijonarja,
da bi svet spreminjal v orgije beračev
in v mavrične vodomete, ne pa v tovarne
za bombe in v reklamo za udobne krste.
— Bi hoteli živeti v zverinjaku?
— Od srca rad,
da bi se odpočil od hippy humanistov.
— In kje ste bili med vojno?
— Pssst,
da naju ne slišijo vaši vrstniki,
star bom, vzeli mi bodo še penzijo . . .

POGLAVJE O METODU

(odlomek iz romana *Negativ* Gojka Mrča)

Jože Snoj

Jože Snoj se je rodil leta 1934 v Mariboru, diplomiral pa je v Ljubljani iz slavistike in primerjalne književnosti. Zdaj je že nekaj let zaposlen kot novinar v kulturni redakciji Dela.

*S samostojno pesniško zbirko se je Snoj predstavil slovenski javnosti leta 1963 (*Mlin stooki*), tri leta pozneje (1966) z zbirko novel *Gospa z mentolom*, leta 1968 je izšla njegova druga, dokaj obsežna pesniška zbirka*

*Konjenica slovenskih hoplitov, istega leta obsežna študija o Josipu Murnu, lani pa roman *Hodnik* in mladinska proza *Barabakos in kosi*, za katero je avtor prejel Levstikovo nagrado. Letos spomladi je v samostojni knjigi izšel Snojev izbor člankov o literaturi (*V vrsticah in med njimi*), pred kratkim*

pa je avtor končal svoj drugi roman, *Negativ Gojka Mrča*, iz katerega objavljamo zaokroženo poglavje.

Ze ta kratka bibliografija kaže na Snojevo pisateljski interes, saj je avtorjeva dejavnost z dokaj izenačenim uspehom razpeta med poezijo, prozo in književno kritiko. Snoj se je v slovenski kulturni javnosti oglasil in uveljavil mimo generacijskih skupin, po svojem stilnem prijemu je dokaj blizu modernim tokovom slovenske literature zadnjega desetletja, po svoji nezastri moralni angažiranosti, zlasti v prozi, pa je, če ga s to literaturo, z njenimi prevladujočimi hotenji soočimo, kar v polemičnem odnosu do nje. Tudi zato zavzema Snojevo pisanje posebno mesto v sodobni slovenski književnosti.

Komisijo je sklical pravni referent na prošnjo njenega predsednika, možnega blagajnika Štoka, sešla pa se je — po njegovem naročilu — v sekretarjevi sobi. Kdor bi bil občutljiv na potankosti, bi bil tudi v tem prostorsko hierarhičnem neskladju utegnil videti posledico splošne nerazmejenosti med delovanjem obeh vplivnih uslužbencev. Stvari so bile na papirju, statutarno, kot se reče, sicer popolnoma jasno začrtane, dejansko pa so se uravnavale po neki drugi, nenapisani logiki, katere poglobitveno zunanje znamenje je bilo, katero od zadev in kdaj kdo od obeh prime v roke. Ker sta si posamezne primere vrh vsega podajala v pomembni zbranosti in brez sence kakega opaznega zmagoslavja ali zatolčenosti, kar vse bi lahko zazvenelo v besedah ali gestah katerega izmed njiju, ko sta se pogovarjala s prizadetimi ali v kakem drugem položaju, saj prizadeti natanko opazujejo tiste z usodo svojih pričakovanj v rokah tudi tedaj, ko so jih le-ti že odrinili iz svoje dolžnostne zavesti, so bili učinki pravnikovega in sekretarjevega dela neločljivo enotni v svoji splošni nerazločenosti. Kazalo je, da delujeta tako, da ni nikoli nobenega razločka med tistim, kar bi moralo biti in kar je dejansko bilo. Prav to pa je pri prizadetih navadno postoterilo vtis skrivnostnega in vsemočnega hkrati.

Obstajala je skratka železna zavest in zaradi te jeklene neomajnosti tudi popolnoma obvladana in ubogljiva podzavest o tem, naj se podkovani pravnik spoprijema s paragrafi, o tem, kako se bodo zakoni in predpisi in uredbe in statutarne določila in kdo ve kaj še vse zasukali za koga, pa naj s svojo zamolklo amatersko zagrizenostjo na tihem odloča sekretar.

In res, kakor je bil pravnik zgovoren in logičen v svojih izpeljavah, tako je bil sekretar molčljivo muhav. Pravnik je imel navado med pogovorom in tudi sicer, kadar je v svoji pisarni zbrano razreševal posamezne primere, stopati k polici in se naglas ali potihem, potihem tudi v pričujočnosti stranke in naglas tudi v svoji delovni samoti, zatopiti v kak uradni list ali zakonik ali priročnik. Pri sekretarju pa so dobrnevali in odbrnevali telefonski pogovori. Še najbolj mrakobno je delovalo to, da so bili ti telefonski pogovori v navzočnosti prizadetega vedno popolnoma nepomembni, kar je dalo slednjemu, ko je zaprl za seboj blazinasto tapecirana vrata in zmedeno obstal na stopnišču, največkrat misliti, kako hudičevo konkretni in informirani in sploh strupeni šele bodo, ko v sobi ne bo nobenega nezaželenega. Brenčali so mu tenko kovinsko v razdraženem notranjem sluhu še dolgo potem,

ko je gredoč po cesti ali na svojem delovnem mestu pretehtaval primernost ali nespametnost svojih izjav.

Najbolj, kot že poudarjeno, pa ga je mešalo to, da sta se lotevala njegove prošnje ali zahteve oba funkcionarja hkrati in da pri tem sploh nista bila sprta. Pravnik je bil na plačilni listi celo za spoznanje više. Še to, pa razumi vse skupaj! Metod Manfred, lektor za razne reprezentančne, a nekočljive tekste (v tem je velik razloček, o velik, reprezentančen članek mora biti jezikovno lep in gramatično in pravopisno neoporečen, kočljiv pa mora ostati tak, kot je, vsak še tako ustrezen in opravičljiv, celo nujen popravek lahko neljubo spremeni njegov pomen in odmev), Metod Manfred, sicer dan za dnevno korektor za vsa prekleta potiskana jajca, ki jih bruhajo stroji v svoji svinčeni soparici in mrzličavosti, si je že zmožen vse to razložiti, o, kako da ne. Ni od danes, in počasi, z izkušnjami, se v človeku skoraj nehote izoblikuje in nenadoma čisto razločno prikaže pošast brezobzirno prebrisanega izigravanja človeških vrlin in slabosti, da obnemiš nad njeno izdelanostjo in za najrazličnejše položaje in priložnosti pripravljeno izpopolnjenostjo. Obnemiš, ker si dolga leta, kot končno spoznaš, vendarle navno pričakoval vsaj najnezatnejših bistvenih premikov na bolje. Teh pa ni bilo. Bili so samo velikanski nebistveni. In kal mistične panike je tu, v obnemitvi. V tem, da te postane strah tega, ker ljudje mislijo, da tako mora biti. Oziroma da o tem sploh ne mislijo.

Vse drugo je razložljivo, o, tudi to, da je strokovnjak pravnik preplačan za svoje kapitulantstvo ob sekretarjevih nevidnih spletkah. In da je njun primer samo miniaturna vsega tega, kar imajo v odločilnem zakupu parveniji, lumpenproletarski in malomestni. Groza te je vsesplošnega pristajanja na to, polzavestnega in nezavednega. Ti, Metod Manfred, si diplomiran slavist. Zmožen si in ni ti težko za kruh, ker je malo zmožnih in se ti delo naravnost ponuja od vseh strani. Vse in za vsakogar smeš delati. Predsedniku si drzneš oponesti formulacijo, seveda samo prek njegovega tajnika, ki ti pošlje v pregled njegovo razpravo. Poglobiš se vanjo in začneš misliti z njegovo glavo, ubijaš se z različicami in izbiraš, katera od njih bi bila zanj najboljša. Bolj zanesljiv si od njega samega, ker veliko bolje od njega veš, kako mora teči tisto, kar te drži v šahu, ker si tisto tako natančno preštudiral, da bi prej kot vsi drugi opazil, kje se ti najtanjša nova reža svetlika v kletko. Vse imaš preštete in ti je udobno in varno, ker veš, da jih imajo poštete tudi oni. Tudi ti, Metod Manfred, si preplačan. In ko zdaj v preblisku sprevidiš, da celo sam misliš, da nisi določen za nič drugega, ker nisi vključen v stranko, ker si iz take in take družine, ker misliš s svojo glavo, itd. itd., kakšna ironija, da ob vsem tem misliš s svojo glavo, in kako je sploh mogoče, da še misliš z njo, ko pa se ne znaš postaviti po robu najbolj primitivnemu in grobemu, od zunaj vsiljenemu občutku, da nimaš nobenih drugih možnosti, te popađe paničen strah. Strah pred vsem in pred samim seboj. Kako, si vzklikaš, da se ti od nemega napenjanja vozljajo žile po sencéh, sploh upaš pri drugih pričakovati, da bi drugače sodili o tebi, ko pa še sam v sebi pristajaš na vse, kakor je.

Najraje bi stekel čez cesto, čeprav tik pred trolejbusom. V njegovem zelenem trebuhu je pozvonilo, pa ni bil telefonski poziv, ampak znak za odhod. Mogoče pa sploh ni pozvonilo v njem, ampak ima to v spominu na stare tramvaje, na tiste ozke uličice z verigami ob pločnikih, na tista prva leta na transparente in tesnobe, na zvoneče pocepetavanje zelenih električnih ropotarnic, ki so jih zajezile množice, besneče od veselja, da tramvaji ne morejo naprej, ne morejo naprej, ne morejo naprej . . . videz, sam goli videz, tramvajem je bilo naročeno, naj čakajo in zraven pozvanjajo do onemoglosti. Otroci revolucije so se s huronskim vriščem začeli igrati dovoljene igre s tramvaji po cestah, skakali so čez uvelo upognjene verige ob pločnikih, prevrnili so meteorološko hišico sredi trga, na policajevem prometnem otočku so kurili taborni ogenj, sproščenost je bila izpeljana do pristnosti.

Andrejo, svoje prvo dekle, je v množici, okamneli pod pišem nekega govora, pod plaščem razpel do spodnje srajce, do nedrčka, pritisnjeno ob neki zid, prvič in potem še dolgo ne znova, in vmes kričal parole, da najbližji ne bi opazili njegovega početja. Najbližji? Ni bilo najbližjih, bila je prevzetost ponorelosti in sproti se je spreminjalo v tesnobo. Bilo je kot fras v najnežnejših otroških letih. Stresljaj in dolga zavedna nezavest. Odtod najbrž zabetonirane pregrade, ki jim pomagajo vzdrževati to neenakost. Enkrat smo se vsi na smrt radostno prestrašili. In njun skupen odhod na progo in potem vnovič, čez dolgo tednov, ko je premagal vpliv broma v kruhu, ko se je splazila k njemu, dežurnemu, pod mesečni nasip, ki jima je postal mesečev nasip, nasip neznanega onkraj, temna reža v sveže opaženem preduhu, kamor jo je potegnil in kjer bi kot čez pol pretrgani pes zarjul parolo, ko bi ju kdo presenetil. Imel bi za kaj zarjuti — zase in zanjo pa za vse posledice: izgon iz brigade, iz šole, administrativna kazen v kakem taborišču. Zakaj je odklonil članstvo v SKOJ? Zakaj so mimo njega po nasipu zdrveli polprazni vagoni? Zakaj se je prostovoljno prijavil, da ostane po odhodu brigade z nekaj brezdromci v taborišču, da ga počasi pospravijo in razdrejo in zlože na kamione in odpeljejo na drugi odsek? Andreja je sedla k harmonikarju, čeprav je bil vagon polprazen. In potem vsi vagoni za njim, do sedaj, do tega trolejbusa.

Najraje bi kar predenj —, naj se zvenkljajoče togoti, do prve telefonske celice, do zveze s sekretarjem. Rekel bi: v mojem primeru nima smisla tajno. Poznam vse to, toliko sem se poglobil, da mi je bilo najprej smešno, nevredno mojega dostojanstva, konec koncev nekaj pomenim v stroki, pišem, objavljam in poznavalci vedo zame, zdaj pa sem se prestrašil. Sam sebe. V tem vsem. Priznam, da sem po prigovarjanju nekaterih, seveda takem, zaupnem, prijateljskem, govoril z nekaterimi člani komisije, na primer predsednikom komisije Štokom, pomožnim blagajnikom, s Tončko, snažilko, in celo komentatorjem Štalcem ter jim prikazal svoj nevdržni stanovanjski problem. Vem, da ni imelo smisla, vsaj v mojem primeru ne, in da se bo zgodilo tako, kot bo določeno. Tu ste še vi, tovariš Merhar, s pravnikom Kogojem in Detelo, komercialnim, tu je še vse neizčiščeno, vem. Jaz imam pred očmi samo svoja dva otroka v kletnem stanovanju in skorajda tuberkulozno ženo. Ni tuberkulozna, seveda še ni, samo preprosto ne prenese

vlage. Enoinpolsobno v bloku, saj je vse razvidno iz prošnje, bi zadostovalo. Toda dejstvo, da je na voljo eno samo, prosilci pa menda kar trije, sproži vse, česar se bojim oziroma kar mi je do skrajnosti zoprno.

Nočem, razumete, tajne obravnave. Spravi me iz tira, ker si predstavljam, kako se bodo vsi argumenti proti meni, na katere se požvižgam od nekdanj, ker sem od nekdanj človek s svojo preteklostjo in glavo, kopicili v eno samo nepregledno natolcevanje. In če vam povem, da se ne počutim niti najmanj krivega, če vam zagotovim? Samo stisne me in vrže nekam ob stran in naenkrat se zazdim sam sebi brez krivde kriv, kar pomeni, eksemplarično nedolžen in pravičen. Hip nato, recimo od dopoldneva, ko mimogrede strogo zaupno zvem od vsaj na videz zvestega znanca, da so me spet vlačili po zobeh, pa do kosila, ko ne morem jesti in odrinem Rokca in se najprej zderem in potem zaspiam na zofi in se mi srebrniči pregreta slina iz ust na blazino, pa se zavedam samo še, da sem kaznovan. In to je, če vse natanko pretuhtaš, saj imaš čas, saj je ona potihem in za roko odpeljala oba otroka v Tivoli in v plesnivem prebujenem polmraku preštevaš posodice za začimbe na polici od leve proti desni in od desne proti levi in iz zlogov v posameznih napisih sestavljaš nove besede, tako resnično, že zaradi tolikih dejanskih posledic, ki te znova in tako nenadoma in tako nepopravljivo udarijo, da kar na vsem lepem obstaja samo kazen.

Velikanska, če pomisliš, da je za naslednjih nekaj let zadnja priložnost splavala po vodi, da bo medtem tudi zahtevani lastni prispevek, ki si ga privarčeval, naraščal sorazmerno z draginjo, da bo Rokčeva astmatičnost za toliko let globlje v njegovem po baročno zalitem telesu in tako naprej, ne crkavaj po planu, ampak spontano, saj te je menda spovrgla revolucija, ne pa kakšna nespremenljiva delničarska družba z neomejenim jamstvom, nekatere so bile z omejenim, se še spomniš kratic z. o. j. ali z. o. z.

Kaj je še pomenilo drugič z.? Zavezo, saj se vendar moraš spominjati. Očeta si vprašal, ko te je vodil za roko in si črkoval prve napise po ulicah. On je bil ponosen, da plačuje v bolniško blagajno, in se je počutil dejanskega in zagotovljenega najbrž še pred nemškimi puškami za kaznilniškim zidom. Take neomajno zaupljive in po demokratično bedaste rodoljube so gestapovci pospravljali tudi tem našim v veliko veselje, saj so jih čakali s parlamentarno neomajanostjo kar doma, v delovni sobi s knjižnico za prezirljivo počasi vzdigujočim se hrbtom in s Koroščevim ali kakim strankarskim reliefom na steni. Si zato odklonil SKOJ ali samo zato, ker so ti potem, ko sta vojsko z materjo pretolkla s podporami milostnih očetovih znancev v izgnanstvu, seveda, gospodov v varnem ljubljanskem izgnanstvu, ne za zidom mariborske kaznilnice, namignili, da si sin dokaj trdnega bivšega trgovca? Bivšega, si moreš predstavljati ta izraz, bivšega?

In ker je kazen, tovariš sekretar, kot lahko razpoznate, tako otipljiva in samoobstoja, se, priznam, zaradi nje same začujem čutiti krivega. Bom povedal kar naravnost — mimo vsega že znanega se konkretno obtožujem še nezakonitega pridobivanja nekaterih članov stanovsne komisije v prid svoji stvari. Poskusi so segali od široko naokrog prinesenega tarnanja, ki mi

ga je globoko žal, o tem, kako živimo v kletnem stanovanju, pa do neposredne prošnje, naj tisti glasuje zame, če bi morebiti le glasovali.

Seveda ne nameravam nikogar od morebitnih priprošnjikov postaviti v slabo luč, da bi jih potem vi prijemali za besedo, češ, čemu niste zasebno in javno ogorčeno ukrepali, ko vas je Metod Manfred snubil zase. Razumite jih, prosim vas, da mi niso toliko nenaklonjeni, da bi to sprožili. Vzeli bodo raje na svoje rame ta moj spodrseljaj, moralnega, kakšnega pa, in se naredili, kot da med nami ničesar ni bilo. Ponavljam, za trdno vem, da bržkone nisem nikomur v podjetju trn v peti, saj vestno delam in z nikomer ne tekmujem, v takem primeru so naši ljudje nasploh, ne le v naši hiši, strpni in celo človekoljubni. Samo pametno bodo počakali, kakšna bo tista tiho določena uglašenost, kot ob vsakem takem primeru. Ob mojem so si pa že tako od prej na jasnem. Prikupni Manfred, zmožen, skratka, z eno besedo dober fant. Ampak da bi lahko on, da bi mogel? Ne, kje pa, Manfred vendar ne pride v poštev. V nobenem primeru, če gre za kak vodilni položaj ali vlogo.

Ni razumljivo, da je tako. Narobe, celo zelo logično je. Zakaj le bi me brez vsake potrebe greli in gojili na svojih prsih, če tega nočem ali, priznaj si, pravzaprav ne morem poplačati z brezglavo privrženostjo. Nerazumljivo pa je, da se, brž ko nanese na Metoda Manfreda in njemu podobne, neha razmišljati o takih možnostih. Kaj neha, niti poskusi se ne. Še sam ne poskusim, še moj najboljši prijatelj ne poskusi. Grozljivo je tisto, kar je brez pomisleka. Pa ne zaradi samega tistega, ampak zaradi vseh, ki ne morejo in ne znajo drugače.

Sicer pa — prav imajo. Metod Manfred ni za nobeno tako rabo. Ne verjame v množično spreminjanje bistvenega, preveč je star, tako rekoč prazgodovinski, da bi ga o tem lahko kdo prepričal, najmanj takale dve tri desetletja, ki jih je sam izkusil na svoji koži. Pristaja pa na velikansko spreminjanje nebistvenega in se mu navsezadnje, sram ga bodi, zahoče celo boljšega, človeka vrednejšega stanovanja. Odkar je povzročil dvoje novih človeških bitij, mu je toliko zrasel ta pogum. Seveda na matematično čisto izmerljivi, kvantitativni podlagi. Poroženela stopala so mu pognala četvero prešerno napetih, neutrudno tapkajočih podplatcev in zdaj terja zanje nove metre tal. Pravico imajo zanje in za vitaminsko hrano in čist zrak in zdravo vodo, s svojim znojem jo odplačuje. Če hočete tako, tovariš Merhar, na tej podlagi, z odprtimi kartami na mizi, prav. Če ne, niti ne glasujte. Nočem, da mi preglasujete še pravico do samoohranitvenih nagonov, prvo in zadnjo, ki jo imamo vsi na skupnem izhodišču.

Imel sem misel, pomagali ste mi jo že zdavnaj izpeljati do zadnjih posledic. Hvala. V kakšni manj poučni družini se mi je mogoče do konca življenja ne bi posrečilo, in sédel bi v enega izmed polpraznih vagonov in se odpeljal, kot se reče, socialno neodtujen po nasipu in ne bi ostal v izpraznjenem taborišču samo zato, da bi si še za dan, za en sam teden zavestno podaljšal občutek velikega smiselnega skupnega prizadevanja. Ostali so mi nagoni in zdajle doma ne bom mogel spraviti vase kosila, in zdril se bom nad Rokcem, pravzaprav bo Rokec samo povod, da bom histeriziral pred

njo, in ponoči, ko se bosta Rokec in Veronika vsak v svoji posteljici, kolikor se da odmaknjeni od vlažne stene, s sanjskimi vzdihmi pol prebujena vpletala v najine glasove in se z oblatenima kerubskima obražčkoma, tako se nama bo zdelo, hudiča, tako bova ponižana, smukala med najinimi gibi, jo bom hripava ljubil.

Imela bova vroče veke kot vedno po suhem, potlačenem joku in spet si ne bo znala razložiti, kako da sem ji prej, ko še nisva imela otrok in sva zmeraj hodila na izlete, lahko ure in ure kaj pripovedoval. Nevzdržno je svojima otrokoma razkrivati in krčiti samo prostor pod soncem, nevzdržno. Moram ji nekaj bistvenega, najbolj odločilnega povedati o njiju, prižgati posteljno svetilko in ji gledati v obraz, da ne bo mislila, da jo samo tolažim, ampak da ji bo potrjeno v mojih očeh. To moram doseči z očmi, to najtežje. Da se spet prebije skoznje lesk navdušenja na zrklu.

V sekretarjevi sobi so začeli sejati. Semafor se je odprl in Metod Manfred se je napotil čez cesto. Trolejbus, ki je malo prej, že v skrajnje rumeni, hrumeč oplazil tlenje njegovega obraza, je zdaj, na naslednjem križišču, spet komajda pobegnili rdeči zapori. Morda je gledal za njim, ko je bil sredi zebre. Pri naslednjem semaforu se mu ne bo več posrečilo. Moral bo ostati pred rdečo lučjo. Metod Manfred mu je to radostno privoščil. V takšnih razpoloženjih, v kakršno ga je danes spravil pogovor s sekretarjem tako rekoč tik pred odločilno sejo, ga je hrumeči zalet dneva spravljaj v zadirčno jezljivost. Ta pa se mu je hkrati zdela smešno poniglava spričo tega, da beseduje sam s seboj ob tako bistvenih ugotovitvah, in sploh, da samo beseduje. Nikoli ni bil mirne nravi, kar pomeni, da se je na vsak dražljaj zmerom hrupno odzival. Dobesedno na dražljaj. Na barvo, na primer, če mu je zoprno ali veselo obložila očesni votlinici z zmeraj nekoliko skelečimi očmi. Od korigiranja pri umetni svetlobi. Na dnevno spreminjanje njene polti.

Kot severna stena je njena koža. Zglajena, obdrsana od neke zablodele svetlobe ali pa mahovinasto vlažna, odvisno morda od vremena in ure dneva, to pa oboje opazneje kot drugam prenika v kletno stanovanje z delom posnaženega hodnika in z drugim delom, natrpanim s kolesi, odvrženo kartonasto embalažo in posodami za smeti.

To je tisto, večna ihtava nezadovoljnost. Nekakšno odbijanje samega sebe v svetlobi. Lahko pa bi se ji, blagi luči svojega dneva, naščeperil kot kokoš soncu. Se počutil vedno prijetneje v njej. Se sprijaznil s kompromisi in se jih razveselil kot zmage nad svojo lastno težko naravo in hudo krvjo.

Vse je navsezadnje relativno. In navsezadnje se mi morda ne bi zdelo več ponižujoče ponuditi jim v službo svoje pero. In odtlej bi popravljaj samo svoje izmišljotine. In v njih skrival svoje resnice tako, da bi jih še kdo drug mogel najti. Saj bi bila zanimiva ta igra. In mogoče ne bi bil edini, ki bi jo igral. In začel bi čutiti okrog sebe somišljenike. Somišljenike pa združuje skupni cilj. Najprej morda samo ta, da sploh so somišljeniki. Za Metoda Manfreda bi bil že ta občutek nekaj čudovito krepčilnega.

Res. Odpeljal bo otroka v park, potem pa bo prevajal. Ko bosta utrujena morda le malo prej zaspala kot sicer. Vprašal jo bo, če gre zraven.

Presenečena se bo nasmehnila in ne bo vprašala, kako je s sejo. Rezervoar je nasmeha ima za strašno strmim jezom čela. Odpro se ji v obeh in jo dobesedno pomočijo po licih, kadar jo. Tako redko. Pa taka redka, neprecenljiva lastnost.

Stopil je hitreje in rekel neki ženici oprostite tako sproščeno, da je postala, se pol obrnila, gledala za njim in najbrž premišljevala, odkod pozna mladega človeka. Brez nejevolje, vihavo, je prestavil kolo, ki je kot že tolikokrat, malomarno, morda celo namerno žaljivo, štorkljasto stalo pri vходу v njegov del hodnika. Zazdel se mu je kot nekakšna velika, pa lahko zmagljiva ovira. Celo na zarjavel zvonec na krmilu je pritisnil in bil presečen, ker otroka še nista planila skozi vrata, ko je kovinsko zatrobilo pod porumenelim stropom.

Moral bom pozvoniti vsakokrat svojima somišljenikoma. Svojemu maščevanju, ki je v taki krepki rasti, za vse, kar je moral njun oče odbijati od sebe s čelom, s hrbtom, z brezupnim štirinožnim otepanjem. Ne, ne smem jima nakopati hipoteke slepega povračanja. Saj nista zaradi njega prišla na svet, in moram ju naučiti, da, tudi zaradi sebe ne. To se da naučiti samo s svojim zgledom. Gremo v park, fantje in dekleta. Dva fanta in dve dekleti, je zaklical Rokec in se mu zamotovilil med nogami.

In bilo je sklenjeno v prazničnem, olajšujočem vzdihu. Kot po krčevitem joku in kot zmeraj po dneh molčljive, naveličane more, v katero pahne družino pričakovanje dogodka, ki spet nanovo in po tolikem času znova obema odraslima pokaže, kje jima je že zdavnaj zdrsnilo s tira in zakaj. Spremljano seveda z očitki in samoočitaji.

V komisiji so kakih deset minut redkobesedno, kot je navada pred koncem delovnega časa, z neprijetno lahko spužvo lakote v želodcu in zato navznoter naveličano premišljevali, če bodo sklepčni. Morali so biti. Snažilki Tončki je skušal Štok šepetaje, kot da v svoji veliki blagajničarski pomembnosti izdaja kakšno skrivnost, z glavo tako nizko nad klubsko mizico, da se je od njegovih hlastnih izdihov skoraj rosila šipa na njej, razložiti, zakaj vendar to sklepanje na vrat na nos. Zadnja vsota iz stanovanjskega sklada, postrganega do kraja, vezati jo z bančnim kreditom, zadnji rok za sklepanje teh pogodb, Metod Manfred, Arenka Štefanec, Metod Manfred, vse to ji je bilo na ušesa in vmes je dvakrat zacingljal telefon in sekretar je dvakrat rekel, ja, halo, in enkrat vsem zbranim, tovariš Štalc pride nemudoma, sporoča, da se je debata v skupščini nepričakovano zavlekla, in drugič, po daljšem poslušanju: *seveda, Gojko, to so pa čisto spremenjene okoliščine.*

V rokah je vrtela robček. Bilo ji je kot pri zobozdravniku, v čakalnici. Štoka je poznala, izplačeval ji je nadure v poletnih časih, ko je bilo treba nadomeščati druge snažilke, ali kadar je vskočila zaradi kake bolezni, največkrat pozimi, ko je za snažilke najbolj pasje. Same lise od otajanega snega po parketu, kamor pogledaš, in tu se ne da nič s strojem, tu se je treba zanesti na svoje noge. Gor, dol, gor, dol, kar naprej, pa odprta okna, treba je prezračiti, preden znova zasope centrala. Vse zime angine, človek bi moral biti iz železa, če bi hotel ostati zdrav.

Na nizki omarici je od strani, kakor je sedela v krogu z drugimi, rekli so ji bili, da je sedaj samoupravni organ, ji stisnili roko ob izvolitvi in ji zabičali, da ne sme zamuditi nobenega sestanka, na nizki omarici je takole od strani, kakor je posijalo zgodnje popoldansko sonce nanjo, posebno še, če je nagnila glavo, zagledala prah. O, ti moj ljubi Jezus, pravi satansko bleščec se prašek. Pa kako se je že danes proti sedmi opletala z njim, kako ga je oplahutavala, da jo je od stegovanja uščeno v križu. On pa, hudiček satanski, v zrak in je čakal, da stopi sekretar v sobo in reče dan že dobro Tončka, potem pa spet frk nazaj na pohištvo. Čutila ga je v nosu, pa ni smela povedati, smejal se ji je, tako da je malo potrepetaval. Neuničljiv je, razen kolikor ga ne ujame v nosnici. Še potem, ko po kosilu malce zadremlje, do šestih, sedmih popoldne, potem je treba pripraviti staremu večerjo in ob enajstih najpozneje biti spet tukaj, se usekne črno in sajasto spodaj v predpasnik. Danes ne bo nič s spanjem. Kosilo se bo zavleklo in nocojsnje noči ne bo ne konca ne kraja.

Spet je previdno, da ne bi opazili, nagnila glavo in zardela. Siv žamet se je razločno po mačje grel na lisi sonca in kar izzival, da se kak komolec podrsa po gladkem furnirju čezenj. Zdaj bi se edino tega še manjkalo, da kdo ugotovi, da si na kuhalniku v tajničini sobi ponoči kuha ne več kot enkrat samkrat kavo. Samo tega bi bilo še treba. Seveda je bila za Metoda Manfreda. Dva otročička in kletno stanovanje. Ampak da tista gospodična iz dnevne rubrike, Arenka Štefanec se piše menda, pričakuje in da ni omožena, to je drugo. Tončka ve, kaj se pravi biti nezakonska hči. Nikoli ne bo pozabila svoje uboge matere, sedem let jo je imela na postelji. Zato tudi se je omožila tako pozno. Umrli so in Tončka je bila naenkrat lastnica stanovanja. Nenadoma nekaj posebnega v ulici. Ni zdržal pri sinu in snahi in vnukih, vdovec. Pa se je prislilil Tončki. Ne rečem, ni slab človek, ampak če kdaj obleži, če tudi on obleži?

To je nekaj čisto drugega. Tovariš sekretar je povedal in rekel nekako tako, in pri tem je rekel mimogrede tudi Tončka, in ta se je zdrznila in se morala oprijeti naslonjača, in poprosil vse navzoče, naj tega ne obešajo na veliki zvon po hiši. Kogoj se je sklonil k Deteli in šepnil: seveda, ampak čisto načelno, kaj misliš, kdo bi utegnil biti. Štok si je prižgal cigareto in namenoma spregledal robček, ki je zdrsnil Tončki iz roke, ko se je oprijela naslonjača. Ni šlo za prah, hvala bogu, tudi za kavo ne. Človek, ki hodi na sestanke, pa res marsikaj zve, a tega gotovo ne trosi naokrog. Z glavo je pritrnila sekretarju: gotovo da ne. In še enkrat.

Potem je prisopel Štalc, drobnjavo in z nekakšnimi materiali v roki, kot zmeraj. Vzel je stol izza pisalne mize in ga ponesel med sekretarja in pravnika. Merhar mu je vse na kratko razložil, šepetaje, vendar je bilo znova slišati med drugim tudi Gojko, pa tovarišica Štefanec pa tovariš Manfred pa spet Gojko. In Štalc se je držal, kot da je prvi zvedel novico, vedno resneje. Potem je čez mizico pogledal pomožnega blagajnika Štoka in Tončko in zinil, kot da bi bilo povsem logično, da je podrobno on seznanjen, onadva pa očitno ne: presodita, tovariša. In vsem skupaj: presodimo kot ljudje.

Značilno, sijajno. Značilno za Štalčevo demagogijo. Ljudstvo, to sem seveda jaz, pomožni blagajnik in naša Tončka, naj se odloči. V resnici pa je prepričan in gode mu, da bi prédel, da ljudstvo o tem ničesar ne ve in da je tako edino prav. In gleda milo, da bi mu solze zobal iz oči. Kaplan hinavski. Ampak za Kogojja je to že neverjetno dolgo samo igra. Kogoj je plačevan kot igralec, ne eden najslabših. In Detela je igralec. Ja, tudi Detela je. Ne, počakaj, počakaj, Detela je že več kot igralec. Zdajle bo rekel, stavim, ker ve, da noben sestanek ni tako zaprt, da ne bi piskalo iz njega in da ga ne bi kdo čez nekaj časa, ob kakih spremembah, zaradi tega in onega odstavil in ohladil kot lonec in pogledal vanj, kakšna juha se je kuhala znotraj, pogledjmo, tovariši, po človeško tudi Manfreda.

In potem spet vse tatatata o Manfredu. On, Detela, je že skoraj režiser, ljudi zbira okrog sebe in si jih ureja. Daleč naprej misli in ustreže, če more. Ve, to je, ve, da s tem sebi streže. In sam ima dvojje malih, nekako tolikšnih kot Manfred, pa čustvuje z njimi. S svojimi, seveda. Kar vidi jih, glej ga, kar vidi jih v kletnem stanovanju in v pesku na dvorišču z odtočnim kanalom. In zdaj spet od začetka tatatata vse o Manfredu. In tri četrta na dve. Ja, doklej, hudiča. Merhar, ta pa ni igralec. Tega so na oder poklicali s ceste, zato je tako smešen. Je že imel pravšnji obraz. In zato je tudi tako nevaren. On je v igri zares, vsakokrat poskrbi, da igra preneha biti igra. O še kako preneha, ko ti jo skuha. Detelo sovraži. Ve, da bo ta med prvimi in podobnimi, ki bodo zamenjali staro revolucionarno posadko. Vse je zmeraj bolj igra. Za prave igralce.

Pustimo pravno plat, kolegi, in, kot je rekel tovariš Štalc, bodimo samo človeški. Mislim, da ne oporekam nikomur od tukaj zbranih, če opomnim, da po predpisih tovarišica Štefančičeva nima nobene stvarne podlage za oklepitev svoje prošnje. Ali nam je, bodimo, oprostite, natančni in konkretni, recimo priložila zdravniško potrdilo o svoji nosečnosti? Ni, torej, nas kliče na pomoč samo kot človek človeka. Da ji zaupamo na pošteno besedo in ji prisluhnemo. Samostojno dekle, na svojih nogah bo stalo. In dobra novinarka. Pridna, zanesljiva. No, Tončka, si zamišljate njen položaj.

Oh, tovariš Kogoj, se je počaščeno odprlo brezno Tončkine ponižnosti, ni da bi človek govoril, ni da bi govoril.

Potrebujete ga, kar je povsem jasno, oba, je pribil Merhar. (In je spet presenetil. Prekletu, če ni res spet presenetil z nekakšno brezobzirno stvarnostjo). Samo da za dvojje stanovanj v skladu ni več denarja. Torej moramo pretehtati moralnopolitične kvalitete obeh prosilcev. (Zdaj ga bo pa čisto mirne vesti zamehuril. Manfreda, kakopak.) Ej, Štok, Štok, le kaj ti manjka, da vse tako jasno vidiš, pa se pustiš takole za rinko v nosu voditi temle.

Po trmasto vzbočeni peščeni gozdni poti, ja, ravno trmasto je vzbočena, so se pasli sončni zajčki in potrepetavali, ker je v krošnjah zgoraj medlo, jesensko, a neprestano velo. Tudi zaradi tega, ker smo že skoraj na grebenu. Metod ima na sencéh nabrekle žile. Kot zmeraj, kadar se s tako fantovsko ihto požene v nas in nas kar nekam rine pred seboj in nas kar nekam žene, pa te stisne, da te zaboli v tilniku, pa kar naprej, Metod, daj no, Metod.

Mami, se mu zablisne med zobmi, tako rad vas imam, da sem kar jezen. Metod, daj no. Pazi na Rokca, Rokec se mu je spravil okobal za vrat. Spet jo je poljubil. Roko ji je ovil okrog ramena. Daj no, Metod. Hitreje, reče. Sôpi. Ne morem, Metod. Še zadušil me boš. Njegov duh. Prav takega ima Rokec. Veronika nima posebnega vonja. Taka je kot studenčnica. Samo pil in pil bi njeno pametno žuborenje.

In če pretirava pri delu, posebno ponoči, se mu prav tako razbrzdata senci. To noč je tolkel po stroju gotovo do dveh, ja, najbrž je bilo okrog druge. Daj Rokca lulat, ji je zašepetal. Da bi ga sam dal, to pa ne. Zmeraj misli, da moramo vsi kot on. Na, sôpem, vidiš, sôpem. Na. Na široko odprta, vroča usta, ne moreš se ubraniti njegovim željam. In potem jutranji turnus, kako moreš, po celi prečuti noči brez težav vstati ob petih? Le kako moreš? Potem, je vedela, kaj ne bi, saj njemu se vse pozna na obrazu, je imel sestanek s sekretarjem. Če boš tako garal naprej, se boš prekmalu uničil. Še enkrat, je zahteval. In moram odpreti usta. Ne, kaj pravim, da moram, lepo je.

Glej to pobočje. To je epsko pobočje. Ali me poslušáš? Vem, vsakič to poveš. Kar nekam nas rine pred seboj, kar nekam nas seganja. In tudi Veroniko. Ne mota se pred mojimi nogami. Ne, pred njegovimi. In vrešči od veselja, ko nas rine. Te redke, debele bukve, ti sloni. In nobene podrasti med njimi. Čista, zdršana rjavina listov. Drsljiva, ti lahko zagotovim že od tukaj, s poti. Na takem pobočju bodo obležali, ko bom napisal V zadnjem boju. Ob prebijanju obroča. Nekaterim bo zdrsnilo, ko jih bo zadelo. Tistemu, ti ne veš kateremu, boš že videla, tistemu, pa bo zagotovo zdrsnilo še nepoškodovanemu. Usodno. Mogoče bi ga prenizek rafal od ceste navzgor, od tule, recimo, kjer smo zdajle obstali, iz jarka ven, komajda oplazil po nogah, mogoče niti ne usodno, mogoče bi se premotovilil skozi svinčeno pahljačo brez praske. Pa mu bo spodrsnilo in dobil jo bo v roko in vrat. V prsi, čisto zgoraj, pod ključnico, ne bi bilo smrtno. Še bi lahko tekkel in na cesto, nekam semle, kjer stojimo, bi vrgel bombo in onstran poti bi se valil naprej navzdol in najbrž bi imel edini izmed vseh možnost, da jo odnese. Tista, ki mu bo prebila vrat, pa bo dokončna. Najnižje spodaj med bukvami bo obležal. Take sem videl, več.

Pozimi leta 1943. S ceste proti Tržišču. Z materjo sva skupaj s partizanskimi dezertjerji in prestrašenimi belogardističnimi zaupniki in drugo svojatjo bežala nazaj proti Reichu, na nekdanjo nemško italijansko mejo. Si moreš misliti? Nazaj k Nemcem, z očetom za zidom mariborske kaznilnice. Si moreš predstavljati? Zato, ker za begunce s Štajerske tam doli ni bilo več ne prostora ne kruha. Tam je divjala revolucija, ne pa boj Slovencev — vseh proti vsem tujcem. Takole: si naš ali njihov, k vragu še begunci, kakšni begunci, vsi smo begunci. Mama ni bila nikogaršnja. Ostal sem ji samo jaz. V Ljubljano, mi je šepetala in mi zarinila nohte v zapestje, ko smo morali ob jutranjem zboru obstati mirno pri dviganju kljukastega križa, v Ljubljano se bova skušala prebiti. Tam so nekdanji očetovi znanci. Mogoče naju bodo podprli.

Obstal sem pri miru in tudi zavrnil nisem, ko mi je z nohti razpraskala zapestje. Mehko, enajstletno. Bil sem prestrašen, omamljen od vojaškega zajtrka, prve hrane po nekaj dneh in nočeh, na smrt zdelan od pešačenja prejšnji dan in izmaličen od izdajstva. Takrat sem postal izdajalec. Enajstleten, z razpraskanim zapestjem. Oboji. In jaz sem imel, kakšna krivica narave in zgodovine, šele enajst let in mater, ki je verjela v Boga. In potem se nismo šli predvsem in samo obnovo in brigadirje, ampak sprejemanje v SKOJ.

Ko sem rekel ne, me je nekdo spomnil, da sem izdajalec. Če bi sprejel, me ne bi spomnil. Spomnil bi se sam, zardel bi, takrat sem se enkrat na teden že bril; zardel bi, razumeš, že kot mož, ne kot enajstletno fante.

Ne, sem rekel, fantje, oprostite. Jaz sem imel pokvarjen začetek. Pravzaprav sem se do tega dokopal šele v zadnjem času. Takrat sem jim samo verjel, da nimam čiste preteklosti in sem poln predsodkov. Odličnjak, priljubljen pri tovariših, z ostanki preteklosti ni razčistil. Táko karakteristiko mi je napisal najboljši prijatelj, s katerim sva se skupaj na smrt pretegovala v mladinski organizaciji. A ti si pa razčistil, kaj? sem usekal nazaj in začutil toplo v očeh, ampak takrat sem se že bril. Aha, si, lepo v Ljubljani do petinštiridesetega, in zadnje mesece so ti zvečer skrili medvedka in te dajali spančkat z dedkom Marxom.

Kako si upaš, je planil pokonci, ves pobledele. Tudi on se je že bril, in ker je bil temnolas, je bila obraščenost še bolj opazna. Od zdaj naprej si lahko upam vse, sem rekel in utihnil in molčal tudi ves čas sestanka, ko so obravnavali moj netovariški izpad zaradi pravilne in potrebne tovariške kritike. Zdaj mislim, da to ni bil le zavožen začetek, ampak tudi krivičen začetek. Za marsikoga od nas, ki smo vsi skupaj vse to že čisto pozabili. Nekoč v rosnih letih nas je na smrt prestrašil kak črn pes in zdaj na vse načine jecljamo, ne da bi se zavedali čemu. Saj je prestrašil tudi tiste, ki so ga spustili z verige. Med sladko grozo ubijalcev in smrtno grozo ubitih in ubijanih ni nobenega bistvenega razločka. Pa poskusi, če moreš, sedaj ideološko diferencirati vse te jecljavce — pijance, ženskarje, karieriste, ves ta duševni gnoj, pa poskusi.

Zakaj, za božjo voljo, zmeraj vrtaš v to, Metod? Saj tega na tem svetu nihče ne počne. Kaj bi enajstletni fantič. Poglej Veroniko, še malo, pa bo tistih let. Pa jo poglej, no, poglej jo. Kaj ni greh tako preskušati človeka? Kako moreš živeti, če si prepričan, da je svet res takšen. Poglej Veroniko.

Tudi Rokca vidim, ne samo Veroniko. Tudi zaradi njega hočem dognati, zakaj jecljam. In zaradi njegovega Rokca, če ga bo kdaj imel. Med tistimi, ki so črnili v prvem snegu nad cesto proti Tržišču, ni bilo nobenega, ki bi bil obležal že skoraj zunaj obroča. Tega sem si izmislil. Ta bo moj. Marsikaj mi bo pojasnil in razkril, če ga bom lepo počasi in, verjemi mi, čisto neprizadeto od obeh strani, ne, narobe sem se izrazil, čisto prizadeto do obeh strani, sledil vse tja do zgornjega roba ceste, kjer ga bosta zadeli dve krogli. Tista v vrat bo, kot sem ti pravil, smrtna.

Imam pa možnost, vidiš, kakšno božansko moč imam nad svojimi papirji, táko, da se počasi začnem tresti za pisalnim strojem od navdušenja in strahu, imam pa možnost, da bo samo hudo ranjen. Potem — lahko sledim naprej. Recimo, med izdajalce, tiste, ki so popustili, saj ujet bo v tem primeru zagotovo. Ali pa med povojne invalide, med oznovce z eno samo roko in čez nekaj let, ko so odslužili, med vratarje ali kurirje z eno roko. Med enoroke delirante, za katere niso predvideni prisilni jopiči, pa jih je zato hudičevo težko ukrotiti. Ali med enoroke cerkvene pevce. Tudi taki so, neverjetno, pa so. Za ducat romanov je teh sledi in iz honorarja zanje bova kupila hišico. Veš, mislim, da ni normalno, sprejeti stanovanje v podjetju, čeprav je lastni prispevek čedalje večji in čeprav so ga oni drugi domala vsi dobili tako rekoč za bagatelo. Ko začnem takole kot zdaj premišljevati, kaj vse bom storil, se zavem, da moram biti čisto samostojen. Najprej moram čisto samostojno čutiti svojo krivdo, nikomur nič mar zanjo. Po krivici mi je bila vsiljena, samo moja je, uboga mama jo je svoj del odnesla k Svetemu križu, ostal sem edini dedič in lahko počnem z njo, kar me je volja. Nato pa moram biti tudi materialno čim bolj samostojen. Ali razumeš? Ne smem čutiti, da mi je kdo kaj podaril. Takoj bi se mi zdelo, da sem ga dolžan tehtati prizanesljiveje, nepravično.

Ti me ne razumeš, jaz ne sovražim te družbe. Jaz ne črtim teh ljudi. Z njimi sem se razvijal, ob njih sem se oblikoval. Moje odrgrnine in odtiski se prilegajo njihovim. Kdo jih povzroča? Verižna reakcija. Do ničesar se ne bi dokopal brez njih. Enota smo, če smo skupaj — njihov komolec in odtisek v mojih rebrih. Samo vsi skupaj bomo imeli prav pred zgodovino. To ni samo njihov čas, ampak tudi moj čas, in ni samo moj, ampak tudi njihov. Najboljši. Nobenega boljšega ne bomo doživeli ne jaz ne oni. Izpolnjujemo ga do zadnje sekunde in skupaj jecljamo. Jaz nisem odtujen temu okolju. Kakšna bedasta ugotovitev, biti odtujen. Samó moje delovno mesto je táko, da moram stopiti na stran in sam pregledati, kako stoje stvari.

Samó táko delovno mesto imam, mamica. Ne misli, da sem odrinjen. No, če sodi k njemu tudi kletno stanovanje, no, kaj potem? Ne bodi žalostna, predvsem pa ne bodi nevoščljiva. Midva imava vso to našo Slovenijo, ves svet. Skozi kletno okno ti ga bom privlekel, boš videla. Rokcu in Veroniki ga bom dal, da se bosta igrala z njim. Veronika, glej, tole je svet. Vsenaokrog en sam svet. Na njem je tudi Ljubljana, okrog nje puhti Slovenija. Vidiš meglice, to Slovenija puhti. Tam od morja sem, tu po Savi navzdol. Celo nad Glinščico, ozko in polno žabje volne. In s svetom se je najlepše igrati tako, kot da je žoga. Ker je okrogel. Ljubljano ujameš zmeraj na prsi, ko ga kdo vrže vate. In Slovenijo objameš z rokama in ga potežkaš, lahkega in upogljivega, kot je, in ga vržeš nazaj. Pa spet in spet.

A Ljubljano zmeraj na prsi? je vprašala Veronika. Takole? Ja, takole. Razširila je roki. Nič več nista štrukljasti kot Rokčevi. Potegnila se je in oči ji blešče globlje izpod čelca z mišje sivo prečo. Stanjšala se je, nežne cime rok in nog se zahtevno stegujejo iz njenega skladnega telesca. Hlačke pokaže, ko se povzpne na prste in lovi Ljubljano z vrha Rožnika. Sonce je že nizko in prahu na polirani omarici v sekretarjevi sobi že zdavnaj ni več opaziti.

Pa tudi nikogar ni, ki bi mu lahko zbudil pozornost. Zdavnaj so se že razšli. Ravno toliko čez drugo, da je Tončka že ujela polizpraznjen trolejbus. Merharja je odpeljal Kogoj. Štok stanuje čisto blizu podjetja. Detela je tekel podpisat še nekaj listin. Štalc je še pozno v popoldne oddajal poročilo z dopoldanske seje. Glasovali so za Arenko Štefanec in jutri bo Štok, ki je predsednik komisije, obvestil sklad in delavski svet, prej delavski svet, da bo zadoščeno formalnosti. Verjetnost potrditve je namreč skoraj stoo odstotna.

Tončka je po kosilu za hip zadremala kar na zofi v kuhinji. Več kot za drež danes ne bo časa. Preden je zdrknila vase, brez pljuska in za oči neopazno kot pomivalna cunjja z roba sklede na mizi, posodo bom pomila potem, se je z mislijo zapletla v dvoje otrok. Fantek, so rekli, ima kake štiri leta, punčka kakih devet. Tako hecno sta skakala drug v drugega in se ravsala in vreščala. Potem pa sta obstala kot okamnena in prisluhniia. Slišati je bilo, da joka dojenček. Pravzaprav je zdrevenela Tončka. In vse spustila iz misli. Ti moj ljubi Jezus. Ti.

Metod jo zmeraj osvoji, kadar je tak. In potem se počuti izmučeno, ampak varno. Ne bi ga smela zmeraj pretehtavati, ali je šibek ali je močan. Saj je močan, doneben. To naredi popoldanski mir nad hribom. Ruje se z voglom cerkvice v svoji objestnosti. In Rokec ga posnema na drugem voglu in sope: bom odtrgal, bom vrgel. Veronika hoče pametno posredovati, pa ji gre vseeno na smeh. Glej, mamica, kaj delata, vzklika in ju občuduje. Mi smo dva fanta in dve dekleti, tuli Rokec. Mi smo dva fanta in dve dekleti. Medve ju občudujeva. Onadva pogledujeta, če ju gledava. Potrebujemo se, drug brez drugega ne bi mogli.

Zavpij, Rokec, spodbuja Metod, zavpij Miiiii. Kolikor glasneje moreš: MIIIIIII. Rokec poskuša. Glavico prisloni ob steno zvonika in pogleduje ob njej navzgor. Tenko se mu utrga v prsih. Najmanjši zvonček na tem svetu. Popek nekega silnega glasu. Metod priskoči, očitno navdušen nad fantovo domislico. Dvigne ga, stegne roki, da mu zlezeta navzdol privhana rokava srajce in se pokažeta temni lisi pod mišicama na nadlakteh. In ga dviga in Rokec se steguje navzgor ob hrapavi steni in tiplje z ročicama naprej in vpije mamica, glej, kje sem, glej, kje sem.

Očka, zakaj mi, kaj je to mi, se prizadeva v njuno razigranost tudi Veronika. Kaj je to mi? To smo vendar mi, jaz, ti, mamica, Rokec. Ali nas ne vidiš. Rokec je pociljal z zvonikom v nebo. Iz zvonika bomo naredili rakcto in se vsako jutro, če mamici ne bo treba na trg, izstrelili gor, gor, gor, brdddz, je v podpihovani vnemi spuščal skozi brbotajoče našobljeni, zmeraj bolj oslinjeni ustnici zrak Rokec, kot da se je pravkar prešerno razletel nad svetom. Ko bo sonce zahajalo, pa bomo zmeraj sedli na kak griček in potrkavali in potrkavali. Takole. Rokec je začel vleči rjasto žico strelovođa. Veronika pa je samo poslušala z malo postrani nagnjeno glavico.

Vse si bo natanko zapomnila in se sama pri sebi še dolgo ubadala s temi fantazijami. Prepričana sem. Rokcu pa sploh ne prihajajo na misel, kar počne jih, če je pri volji. Kot on. Saj ne, da bi ga imel rajši od deklice, samo moškost precenjuje. Tlači me podse in mi ubija samostojnost. Potem pa me

iznenada, kot recimo danes, vrže v zrak, da človeka zaščegeta v trebuhu. Da se počutim kraljico.

Vsak večer pa bomo sedli na kak griček in potrkavali in potrkavali, ponovi Veronika. Zasliši jo, povleče jo vase s pogledom, ves presrečen. Spusti Rokca in jo vzame v naročje in pritisneta lici drug k drugemu. Tako se premakneta na rob griča. In nič ne govorita. Za odmev svoje duše v drugem človeku zna biti tako zmagoslavno ponižen in vdan. Ves se da, ampak zraven se ves polaščevalno oblije s tabo. To je, tako počne tudi z menoj. Z licem ti stali vsako nasprotovanje, pa si nič brez njega. Nič. In šepeta, da je nič brez tebe. Še zmeraj kažeta cerkvici hrbet in poklanjata drug drugemu darove molčanja. To je. Tudi njo ljubi z molkom in telesom. Kot mene. In to je mogoče podcenjevalno. Mogoče pa ni. S smreko na jasi se ni mogoče pogovarjati z besedami. Da, tako mi je rekel enkrat, ko sem bila nesrečna. In tudi izruvat ni mogoče, pa če jo še tako objemaš, je nadaljeval. Ti si moja zemlja, mamica. Kliče me mamica, odkar sva pri Veroniki ugotovila, da sem noseča. In če ne bi nikoli mogla zanositi, kako bi bilo potem z menoj in z njim? Spet postajam nesrečna.

Kliče me, to nesrečnost zmeraj takoj začuti. Izpod njegove pazduhe pomirjajoče puhti. Roka, ki mi ovija vrat, pa ni težka. Kot da so te mišice votle. Ptice imajo, menda, votle kosti, da se lahko vzdignejo v zrak. Stopam gibko. Čutim boke. Morda zato, ker se zadevam obenj.

TIGER TRGA RUSIJO

Tomaž Šalamun

TIGER TRGA RUSIJO

rov, imperij bo ostal
voham kruh, svobodo, gram
mrtve straže, kičaste pin-up
pražene lešnike, divje race

parke v vodi, osamljeni igluj
tope ledene gore, sile kolesa
omet, val, mreže gnostikov
siva srna, magične zveri

klipsne na snegu, rumena panika
leopard pušča kri, borza meskalina
vzmet, vzmet, baby mlad si
imam dosti dobrih novic, kožo kot porcelan